

Foto: Lovisa Lindberg, Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Matsgården

Matsgården i Östbjörka är en ovanligt välbevarad nordsvensk gård med månghussystem utanför Rättvik. Gården har anor från 1600-talet och brukades fram till sekelskiftet. Matsgården byggnadsminnesförklarades 2004.

LÄNSSTYRELSEN
DALARNAS LÄN

Beskrivning

Historik

Matsgården i Östbjörka är en gammal gård med en historia som sträcker sig till 1600-talet. Gården är kringbyggd med det i Dalarna vanligt förekommande månghussystemet. Gårdens bebyggelse har successivt utökats under perioden 1600-1900. Gården är intakt på ursprunglig plats och är invändigt välbevarad sett till målningar och inredning.

I samband med arbetet inför ”Med Dalälven från källorna till havet” besökte K-E Forsslund Matsgården 1918 och beskrev mangården samt några av målningarna på gården. Åtta år senare besöktes gården av Sigurd Erixon vid Nordiska museet, under dennes omfattande byinventering av Dalarna. Som homogen fyrkantsbyggd gård med ett rikt månghussystem utgjorde Matsgården en god representant för Nedansiljans byggnadsskick på 1700-talet. Erixon uppmärksammade detta, och 1931 köptes gården av Nordiska museet i syfte att gården skulle flyttas till Skansen. Flytten kom aldrig att genomföras, men Matsgården förblev i Nordiska museets ägo till 2005 då Rättviks kommun köpte gården.

Miljö

Matsgården i Östbjörka är belägen i sydöstra delen av Östbjörka, ca 8 km norr om Rättviks samhälle.

Byggnader

Matsgården kan härledas till 1600-talets mitt, och står sannolikt på ursprunglig plats. Under 1700- och 1800-talen formas gården. Gårdens äldsta byggnad är mangården (byggnad nr 1) som har anor sedan 1600-talet. Gårdens yngsta byggnad är svinstian (byggnad nr 11) som uppfördes på 1890-talet.

Gården omhägnas mot norr, väster och öster samt till delar mot syd av gårdesgård. Majoriteten av byggnaderna på gården är timrade. Stallet och foderbodens tillbyggnad har stolpverkskonstruktion och är klädda i röd locklistpanel. Mangårdsbyggnaden (byggnad nr 1) och bagarstugan (byggnad nr 2) är rödmålade. För övrigt består byggnadsbeståndet huvudsakligen av byggnader i grått timmer som tidigare varit rödmålat. Byggnaderna har sadeltak täckta med lertegel, pärt, takved eller takbrädor.

Gården och tomten delas av den gamla bygatan som går i sydvästlig – nordostlig riktning i anläggningens södra del. Norr om bygatan återfinns gårdsbebyggelsen, med elva hus samlade kring en rektangulär gräsbevuxen gårdsplan. I södra delen, mot bygatan finns fruktträd och en anläggning med humle- och kryddväxter.

På båda sidorna om gården, mot väst respektive öst, finns brunnar. Norr om gårdsfyrkanten står en kalkbod med intill uppställd rokarl. Syd(ost) om bygatan står en kornlada med tillbyggd hackbod.

Figur 1. Mangårdsbyggnaden med anor från 1600-talet. Foto: Lovisa Lindberg, Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Figur 2. Bagarstugan. Foto: Lovisa Lindberg, Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Figur 3. Majoriteten av bebyggelsen är omålad. Foto: Lovisa Lindberg, Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Figur 4. Den nordsvenska gårdens bebyggelse är samlad i en fyrkant runt gårdsplanen. Foto: Lovisa Lindberg, Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Figur 5. Gårdens ekonomibygnader är omålade. Foto: Lovisa Lindberg, Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Figur 6. Kornladan. Foto: Lovisa Lindberg, Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Byggnadsminnesförklaring

Motivering till byggnadsminnesförklaringen

Matsgården i Östbjörka representerar ett ovanligt intakt exempel på en nordsvensk gård med månghussystem och ett flertal byggnader för olika funktioner. Byggnadsbeståndet speglar på ett pedagogiskt sätt en gårds utveckling från 1600-talets mitt till runt sekelskiftet 1900.

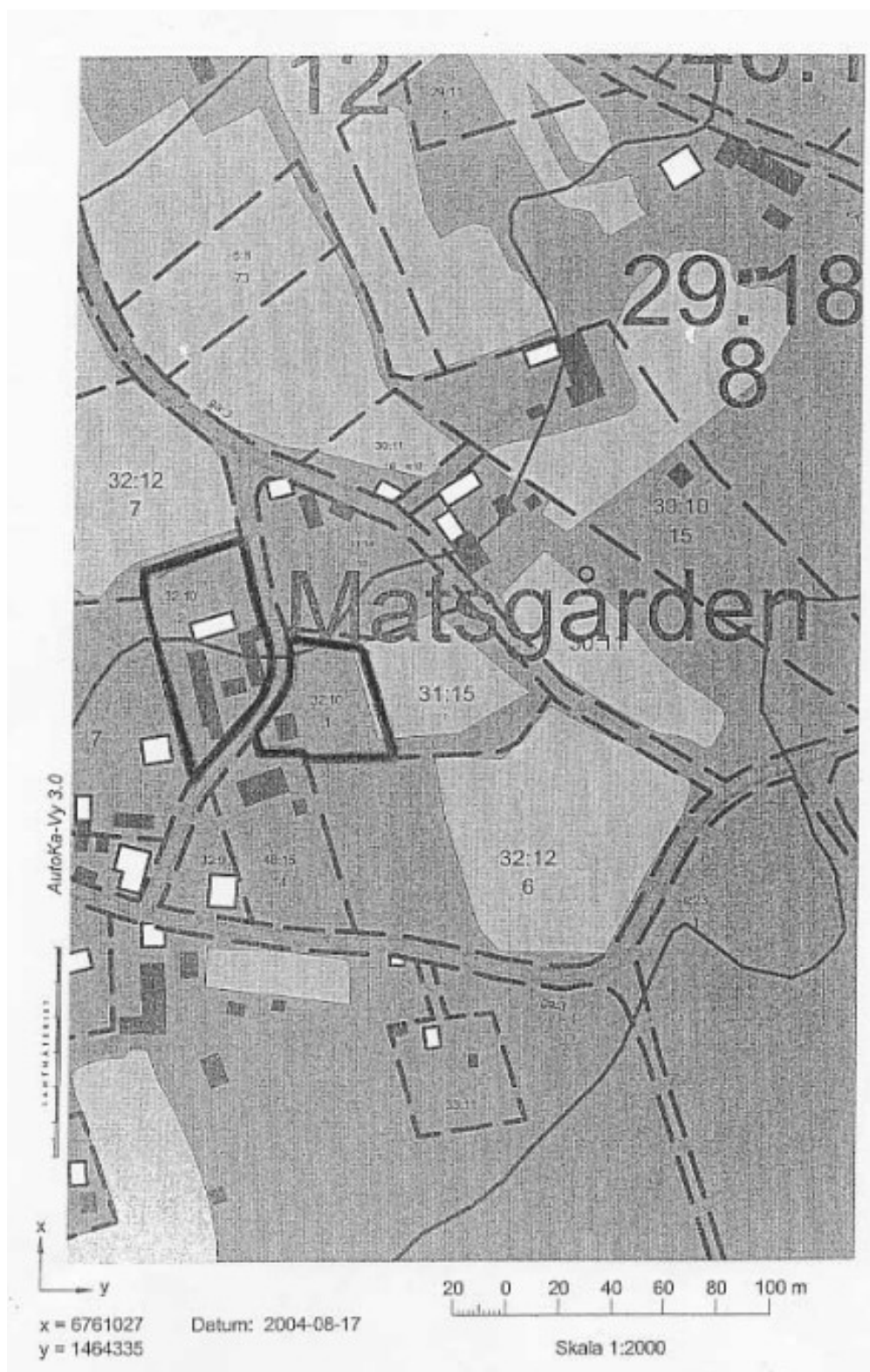
Skyddsbestämmelser

Skyddsområdet omfattar fastigheten enligt situationsplanen (bilaga 2a). Skyddsbestämmelserna omfattar de byggnader och anläggningar som markerats med nr 1–17 på situationsplanen (bilaga 2b).

1. Byggnaderna 1–13 får inte rivas, flyttas, byggas om eller på annat sätt förändras till sin exteriör.
2. I byggnadernas inre får inte ingrepp göras i stomme, ursprunglig rumsindelning eller fast inredning.
3. I byggnad nr 1 och nr 1 får dessutom inte ingrepp eller ändring göras av ytskikt såsom målningar och tapeter mm.
4. Anläggningar, markerade med nr 14, 15, 16 och 17 skall underhållas så att de inte förfaller.
5. Byggnaderna skall underhållas så att de inte förfaller. Vård och underhållsarbeten skall utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar.
6. De områden kring byggnaderna och anläggningarna som på situationsplanen (bilaga 2a) avgränsas med röd linje skall hållas i ett sådant skick att byggnadsminnets karaktär inte förvanskas. Nybyggnader får inte ske inom dessa områden.

Samråd skall ske med länsstyrelsen i frågor som rör underhåll och vård av byggnader, anläggningar och område.

Om särskilda skäl föreligger för att ändra byggnadsminnet i strid mot skyddsbestämmelserna får länsstyrelsen enligt 3 kap 14§ KML lämna tillstånd till sådana förändringar.

Figur 7. Situationsplan för Matsgården i Östbjörka. Ur beslut 2004.11.17.

Administrativa fakta

Kommun: Rättvik

Fastighetsbeteckning: Östbjörka S:23, 32:10

Byggnadsminnesförklaring: 2004.11.17

Tillgänglighet: Öppen för allmänheten.

[Byggnadsminnesförklaring Matsgården beslut 2004.11.17](#)
[Matsgården i Riksantikvarieämbetets bebyggelseregister](#)